מדרש · אגדה · מדרש רבה · מפרשים · ידי משה

ידי משה על דברים רבה

רבי יעקב משה העלין אשכנזי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ידי משה על דברים רבה

רבי יעקב משה העלין אשכנזי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ידי-משה-על-דברים-רבה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פסקה א 5
פסקה ג 5
פסקה ו 5
פסקה יא 5
פסקה יג 6
פסקה טז 6
פסקה כ 6
פסקה כא 7
פסקה כה 7
פרק ב 7
פסקה א 7
פסקה ד 7
פסקה ו 8
פסקה י 8
פסקה יד 8
פסקה כ 9
פסקה כג 9
פסקה כד 10
פסקה כו 10
פסקה ל 10
פסקה לג 10
פרק ג 11
פסקה א 11
פסקה ד 11
פסקה ה 11
פסקה ח 12
פסקה ט 12
פסקה יא 12
פסקה יב 12
פסקה טו 12
פסקה טז 13
פרק ד 13
פסקה א 13
פרק ה 14
פסקה א 14
פסקה ב 14
פסקה ג 14
פסקה ה 15
פסקה ח 15
פסקה י 15
פסקה יב 15
פסקה יד 16
פרק ו 16
פסקה א 16
פסקה ד 16
פסקה ה 16
פסקה ט 16
פסקה י 16
פסקה יד 17
פרק ז 17
פסקה ב 17
פסקה ה 17
פסקה ח 18
פסקה י 18
פרק ח 18
פסקה א 18
פסקה ב 18
פסקה ד 18
פסקה ו 19
פרק ט 19
פסקה א 19

פסקה ג 19
פסקה ט 19
פרק י 20
פסקה ד 20
פרק יא 20
פסקה ב 20
פסקה ז 20
פסקה י 20
פסקה יא 20

פרק א

פסקה א

תדע לך וכו'. פי' הרי ק"ו ומה אילנות יהיו מרפים הלשון מכש"כ תורה שהיא עץ חיים ועץ חיים הוא עיקר אילן שבתוך הגן כדכתיב ועץ החיים בתוך הגן וא"כ מכש"כ שירפא את הלשון וק"ל:

פסקה ג

תרין אמוראין חד אמר אעורר כל לעיניך וחד אמר אסדר כל לעיניך. ושמעתי שקמפלגי בסברת הרי"ף והר"ן בפירוש הגמ' דר"ה ועון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובה מחשב בהדייהו פי' שאיכא רובה בלא זה עבירה אז מחשיב בהדייהו משא"כ שאם הוא מחצה זכיות ומחצה עונות לא מצטרף בהדייהו עון זה לעשות ממנו רוב והר"ן סובר שפירושו שאף שאם עון זה הוא עושה רוב מצטרף ועושה רוב ומ"ד אעורר כל פי' אף עבירה שהעבירה אעורר ויצטרף לרוב ומ"ד אסדר כל פי' שדוקא אם הים רוב בלאו זו אז הוא נחשב משא"כ אם לא יהיה רובה בלא זו אינה נחשכת וק"ל:

פסקה ו

שנאמר מות יומת הנואף וגו' מחלליה מות יומת. ויש להקשות למה מביא ב' פסוקים אלו והלא בפרשת קדושים כתיב ביותר מן י' פסוקים דכתיב גבייהו מות יומת קודם ב' פסוקים הללו וכן מחלליה מות יומת אינו כתיב בפרשה זו ונראה כפי הוא רוצה לדמות הענין לדבש מה דבש יש בה צורך אכילה רק באופן שתקח הדבש מן הצד שלא במקום הדבורים כי עוקצה מר כן ענין זה מצינו בעילת מצוה ומצות עשה לקיים פריה ורביה אמנם במקום איסור עוקצה מר וכן שבת עונג היא אבל דוקא במקום היתר משא"כ לבשל בשבת אף שהוא לעונג שבת מכל מקום הוא כמוו שרוצה ליקח דבש במקום שהדבורים בו ונמצא כמשל דומה לנמשל משא"כ עבירות כגון מכשפה לא תחיה או הורג את הנפש דכתיב גבייהו מות יומת שם אין לדמות לדבש כי אין שם רק לא תעשה וק"ל:

פסקה יא

זש"ה אשתחוה אל היכל. נרשם כאן הפסוק בטעות וצ"ל פסוק אחר בתלים קל"ח אשתחוה אל היכל וגו' וכתיב בתריה כי הגדלת על כל שמך אמרתך קאי על דברי ר"א פי' שהגדיל הקב"ה על שמך אמרתך לפי שהבטיח לגאול אותם בב' אותיות ופדאם אח"כ בשם של ע"ב וק"ל:

רבי אבין אמר בשמו גאלם. ר"א מפרש דברי רבי יודן לפי שהוקשה לו והלא ע"ו אותיות הן לכן מפרש בשמו גאלם דהיינו שם של ע"ב שיוצא מויסע ויבא ויט ושם לא יש אות גימ"ל לפי שהיא גאוה לפיכך צריך אתה להסיר מלת גוי השני וכן איתא בזוהר וגם ג' מן מלת גוי ראשון ונשאר ע"ב ודו"ק:

פסקה יג

יש בה מסוף עולם עד סופו. פירוש כי מחנה ישראל היה ג' פרסאות ובפרק מי שהיה טמא אמר רבא שיתא אלפי פרסא הוא העולם נמצא שני אלפים מחנות הוא שיתא אלפי פרסאות א"כ ברכם מסוף עולם ועד סופו ודוק כי נכון הוא וזה כוונת המדרש לפע"ד:

ואתה אמרת אלף פעמים. מקשים העולם הלא אמר משה ויברך אתכם כאשר דבר לכם ונ"ל דה"פ כי השי"ת אמר אשר לא יספר והוא אמר דבר שיש בו מספר הגם שכוונתו היה יותר מ"מ הואיל והזכיר מספר ואין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ולא בדבר המוי וק"ל:

מה שברכתי אתכם משלי וכו'. פי' ע"ד דאית' בזוהר פ' ויצא בפסוק כי מעט אשר היה לך לפני ויפרוץ לרוב ברכתו של הקב"ה הוא לא פחות מאלף וא"כ קשה כאן הואיל ונאמר ויברך אתכם כאשר דבר לכם וברכה של הקב"ה לא פחות מן אלף ולמה ליה לפרושי עליכם ככם אלף פעמים לז"א זהו משלי הברכה שלי ויברך אתכם קאי על הקב"ה ודו"ק:

פסקה טז

ולמה דוד קורא אותו מצור עיר שמצירה ומבצרה לישראל. ונ"ל שצ"ל הגירסא כך שמצירה מבצרה לישראל ע"ד שאמרו בסוף פ' וישלח וימת בלע מבצרה אמר הקב"ה כבר היתה מלכות אדום עקורה ובאתה בצרה וסיפקה להם מלכים אמר הקב"ה לפיכך אין לי עסק אלא בבצרה שנאמר כי זבח לה' בבצרה וה"פ למה קורא אותה מצור עיר שמצירה מבצרה לישראל פי' שמצירה את ישראל ממלכי בצרה ודו"ק עיין לעיל בפ' וישלח בד"ה אלוף עירם ותראה שכוונתי למכוון המדרש:

פסקה כ

חזרנו על כל המקרא וכו'. והקשה היפ"מ דילמא שעשה יעקב ואמר כן לעשו כמשאחז"ל המתלוה עם עובד כוכבים בדרך ירחיק לו הדרך ונלמד מיעקב וא"כ מאי מקשה המדרש וי"ל לפי שמדת יעקב הוא אמת כמו שנאמר תתן אמת ליעקב ולא היה לו לשנות במה שהוא נגד מדתו אלא ע"כ שקאי על עתיד אבל מ"מ נלמד ממנו שמותר לשנות כשמתלוה עם עובד כוכבים הואיל ומ"מ לא בא אצלו עכשיו ודו"ק:

פסקה כא

תאמר אם ישמרו את השבת וכו'. וקשה מנליה למדרש שאמר משה זה על שבת דוקא וי"ל דנפקא ליה מדקאמר ראה החלותי תת לפניך ע"כ קאי אשבת שעובד כוכבים ששבת חייב מיתה וז"פ שאמר הקב"ה אתה מתייירא שאם ישמרו שבע העמים שבת אני נושא להם פנים אדרבא זה שיגרם שאתן אותם בידך א"נ י"ל ע"ד דאי' בי"מ טעם עובדי כוכבים ששבת חייב מיתה כי שבת מורה על ביטול וחפשיות מזלות מן ישראל שאין מזל לישראל משא"כ א"ה שהם תלוים במזל ונמסרים לשרים הקב"ה אמר כאן ראה שהפלתי שר שלהם ע"כ חייבים הם מיתה כששומרים את השבת ומזה נלמד שפיר שאמר משה יכול אם ישמרו ישראל את השבת וקי"ל.

פסקה כה

ולא בא לש"ש אלא לשם נויה של שרה וכו'. וברש"י מביא לשון המדרש שנתייירא משה שלא יעמוד לו זכות שבישר לאברהם שנשבה לוט וקשה והלא מחשבתו היה לרעה כדאי' כאן וי"ל שאכתי לא ידעינן שהיה מחשבתו לרעה רק מחמת שאנו רואים שלא עמדה לו הזכות שבישר לאברהם ע"כ אנו למדים שמחשבתו היה לרעה שאל"כ היה ניצול במדה כנגד מדה אלא ע"כ שהיה כוונתו לרעה וק"ל:

יכול יהא מתפלל בכל שעה שירצה וכו'. ואין להקשות היאך א"ר יוחנן והלואי שיתפלל אדם כל היום כולו וי"ל דהתם ביחיד מיירי א"נ אדעתיה דרשות מיירי א"נ ע"י חידוש אבל קשה וכי מאחר שתפלות אבות תקנום ונפקא לה מקרא ע"כ בזמנם מתחלפים הם וי"ל דבתר דקים לן מקראי דג' תפלות הן ערבית ושחרית ומנחה רמינן אנפשיה ואמרינן דאבות תקנום ומפרשינן קראי דוישכם ויצא יצחק וכו' לענין תפלה מיירי משא"כ אי לא הוי ידעינן מדניאל ודוד שהן ג' תפלות לא הוה מוקמינן לקראי דוישכם ויצא על תפלה וק"ל כן אי' ביפ"מ:

פרק ב

פסקה א

כבר פירש דוד וכו'. ואע"ג שתפלת ערבית רשות האיך כתבה התורם ומזכיר אותה בתיבת ערב וי"ל כגון שכבר התפלל כמה לילות קודם לזה ושויה לנפשיה חובה:

פסקה ד

ועשיר יענה עזות עשירו של עולם וכו'. פי' וה"ק קרא ועשיר הקב"ה יענה עזות פי' שאתה עזות שנאמר אל תוסף דבר אלי פי' שאתה מדבר עזות ויותר מדאי וק"ל ומדנקט

קרא לשון דבר שהוא קשות דייק שהוא לשון עזות וכדמסיק המדרש לאמר מהו לאמר אמר ר"ע אמר משה השיבני על דברי אם אתה מכניס אותו לארץ וא"כ זה הוה כדברי עזות:

פסקה ו

שלא יהיו ישראל אומרים זייף משה בתורה וכו'. וקשה האיך יהיה מיושב עוד התלונה ונ"ל דה"פ דכתיב יען לא האמנתם בי המה מי מריבה וקשה למה לי המה מריבה וכן בסוף האזינו אמר על אשר מעלתם בי במי מריבה וקשה ג"כ למה לי במי מריבה לז"א שלא יבינו ישראל בדברי הקב"ה שמה שאמר הקב"ה אשר מעלתם קאי על שזייף ח"ו איזו דבר בתורה לכן נתן לו הקב"ה פירוש לדבריו וכתב המה מי מריבה אבל ישראל לא יחשדוהו למשה שזייף ח"ו רק שמא לא יבינו דברי הקב"ה לכך הוצרך הקב"ה לכתוב בפירוש ועוד י"ל שיאמרו העולם כמו שעשה בסלע ששינה שא"ל הקב"ה ודברת והוא שינה והכה וכמו כן עשה כמה פעמים ושינה מאמר הקב"ה לכן תכתוב סרחוני שידעו שלא היה רק פעם אחת ולא יותר ודו"ק:

פסקה י

ג' תכיפות הן. והקשה בעל ש"י מ"ט לג' תכיפות בשלמא תיכף לנטילת ידים ברכה לפי שלת יסיח דעתו ויטנפו ידיו ובמים ראשונים קמיירי משא"כ תיכף לסמיכה שחיטה אין לה טעם ומשני הואיל וסמיכת הקרבן הוא שמתוודה עליו עונותיו ונותן הקרבן תמורתו לכן ראוי לסמוך הסמיכה לשחיטה שיתן על לבו סיבה זו ואף כי נמצא סמיכה בקרבנות שאינם באים על החטא י"ל כדי שלא לפרסם החטאים כדמצינו גבי במקום אשר תשחט העולה וגו':

שלא יהיה שטן מקטרג בסעודתו. ונ"ל דזה פי' מה שאחז"ל בברכות דף מ' ע"א לית דין צריך בשש פי' רש"י שהוא פת נקי ולי נראה דלפי דאיתא שם בתוספות שהטעם שצריכין להביא מלח כדי שלא יקטרג השטן ואם נטל ידיו ובירך ולא הפסיק בטוח שאין השטן מקטרג וכו' וא"כ יוצא זה בזה וק"ל:

פסקה יד

כשמתכנסין מ"ה ושואלין אימת ר"ה ואימתי יוה"כ וכו'. נ"ל דזה הוא שאלתם שלפום רהיטא הוא הטעם שלא אד"ו ראש לפי דאית' בירושלמי הוא ישפוט תבל בצדק ולאומים במישרים שלישראל הקב"ה דן ביום בשעה שעוסקים במצות ואו"ה דן בלילה בשעה שישנים מעונות ואי' כי חוק לישראל הוא ומשפט לאלהי יעקב שישראל נכנסים תחלה לדין והנה בכל יום ב' וה' ב"ד של מעלה דנין את האדם וא"כ אם יהיה ר"ה ביום הסמוך

ליום דין של מעלה לפניו או לאחריו אז יהיו סותרים סברות אלו ואם כן מקשים ואימת יוה"כ הלא ביוה"כ יהיה ג"כ סמוך ליום דין ב' וה' לז"א הקב"ה אני ואתם וכו' פי' כי חוק לישראל הוא קאי כפירוש אחר שבגמרא שאין ב"ד שלמעלה נכנסים לדון עד שיקדשו ב"ד שלמטה את החודש ודו"ק. ולפי דאית' בשם אדוני אבי זקני הגאון מהרש"ל שאין לאכול בשר בליל ב' וה' לפי שדיני נפשות גומרים בלילה נמצא ע"כ כשדן הקב"ה בב' וה' ע"כ הדין הוא בלילה שלאחריו וא"כ אם יהיה ר"ה סמוך ליום ה' אז יהיו ע"כ או"ה קודמין לישראל וסברו מה"ש שזה הוא הטעם לא אד"ו ראש וא"כ שאלו א"כ ביוה"כ יהיה ג"כ חששה זו והטעם ששאלו מ"ה לפי שהם שרים של או"ה ומשיב להם הקב"ה וכו' ומה שהקשו כל הגאונים על א"א זקני הנ"ל כי איך כתב שדיני נפשות גומרים בלילה והלא בדיני ממונות נאמר זה אבל בדיני נפשות אין גומרין בלילה ולי הקטן נראה ליישב דה"ק דיני נפשות פי' או"ה הוא דן בלילה ע"כ כדאיתא והוא ישפוט תבל בצדק ומ"מ הואיל והקב"ה עוסק בדין של או"ה צריכין ישראל מ"מ לירא מחמת שהקב"ה עוסק בדין מ"מ. כן נ"ל בן המחבר:

פסקה כ

אלא שלא לנעול דלת וכו'. פי' אף דכ"ע ידעי דאין ראוי לקבלו בתשובה על עונות אלו שעשה וי"ל דמ"מ איכא דידעי בתשובה שעשה ולא ידעי בעונות החמורות שעשה ואם כן יהיה נעילת דלת בפני העושים עבירות שאינם חמורות כ"כ וק"ל:

באותה שעה ידע מנשה כי ה' הוא האלהים. ובירושלמי מסיק שאותה שעה אמר מנשה אית דין ואית דיין פי' כי אע"פ שהיה מנשה עובד עבודת כוכבים מ"מ לא נכחד ממנו כבוד ה' אלא שהיה טועה בהשגחתו וסבר שעזב ה' את הארץ ביד צבא שמים וזה הוא גופא של עבודת כוכבים כמו שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות ע"א ועתה נתברר לו שעיני ה' משוטטות בכל הארץ לפי שמה"ש היו מסתמין את החלונות וכו' והקב"ה לבד קיבל אותו א"כ מזה ידע שעיניו משוטטות ומשגיח בכל העולם:

פסקה כג

מתוך צרה. הקשה ביפ"מ הלא עליה הגאולה באה לא שהיא סבה אליה וי"ל דה"פ שע"י צרה פי' שאוה"ע מקשים העול לפי שהשביע הקב"ה לעובדי כוכבים שלא יקשו את העול על ישראל שאם מקשים העול הם גורמים לקץ לבוא שלא בזמנו וק"ל:

ואף לעתיד לבוא אין נגאלים אלא מתוך ה' דברים וכו'. והא דאקדמי לזכות אבות בתוך ה' דברים של מצרים וכאן בגאולה שלעתיד קחשיב לה לבסוף וי"ל לפי שבמצרים עדיין היה עיקר משא"כ לעתיד יהיה רק טפילה לפי שתמה זכות אבות וק"ל כן תי' בש"י וזה

שמסיק ויזכור להם בריתו הרי מתוך זכות אבות כדפי' התוספות בשבת שאף שזכות אבות תמה ברית אבות לא תמה ונהירנא כד הוינא טליא שמעתי מפי א"א ז"ל פי' הפסוק ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו' פי' זא"ת הוא ר"ת זכו"ת אבו"ת תמ"ה בהיותם בארץ אויביהם מ"מ לא מאסתים ולא גאלתים לכלותם להפר בריתי אתם פי' עדיין הברית קיימת ודו"ק דפח"ח:

פסקה כד

אין לך טבעת מול. פי' מול עצמך וקורא למילה לשון טבעת כמו בי טבעת כן פי' ביפ"מ:

פסקה כו

והנה בעניי הכינותי לבית ה' וכו'. פי' שקשה למדרש שאמר בעניי פי' בעניות וכי עני היה שהרי הכין הרבה לז"א והנה בעניי פי' בצערי אף שהיה לי צער שא"ל הקב"ה שלא אבנה ב"ה מ"מ הכינותי לבית ה' ובירושלמי דדרש ואני בעניי הכינותי שהיה מתענה ומקדש סעודתו לשמים ופי' בעניי ג"כ לשון צער:

פסקה ל

אבל לעתיד לבא אני עוקר יצר הרע מכם ואין מיתה בעולם. וקשה הואיל ולעתיד אין מיתה בעולם א"כ למה צוה להבדיל ערי מקלט לעתיד כדאי' אז יבדיל וי"ל ע"ד דאי' בבראשית רבה וז"ל שופך דם האדם הרי כשהרג ולא נהרג אימתי נהרג פי' כשיהרוג אחד במזיד בלי עדים יהרג לעתיד וכמו כן כשיהרוג בשוגג ולא גלה בעה"ז יהיה גולה לעתיד וק"ל:

פסקה לג

אמר רבי אחא כעס הקב"ה וכו'. יש כאן אריכות לשון וגם מה שמהפך לשון הפסוק לפי שהיה הקב"ה כועס שאמר בלשון נוטריקון בשביל זה אמר לשון ארוך מאד ואמר בן ואח ללא צורך אלא כדי שיהא יותר מפורש מתוך שכעס הקב"ה על שקיצר ביקש לתקן הדבר להאריך קצת אך אל יקשה למה מאריך המדרש שמפרש הכתוב ללא צורך וגם מהפך לשון הכתוב לפי שהכעס של הקב"ה היה מה שאמר ועם שונים שלא יאמרו ח"ו שהקב"ה הוא הבן ויש לו אב גדול ממנו זה אינו אבל יאמרו כדומה לו כמו אח או פחות כמו בן יש לו לכך אמר יש אחד ואין שני זה אב וגם אח זה הדומה לבן זה הפחות ולפיכך מהפך המדרש לפי הגדול גדול ודומה ופחות כל אלו אינן אלא שמע ישראל וק"ל:

פרק ג

פסקה א

הלכה אדם מישראל וכו'. וקשה למה מביא הלכה זו כאן ונ"ל לפי שאומר אח"כ שמא לרעתך פי' מתוך חומר דיני שבת שאין אתה רשאי לטלטל אף מנורה של פרקים. ושמא תאמר שהוא דבר שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בה והראיה שלא שמרו ישראל את השבת אלא פעם אחת באלוש ע"ד דאי' אלמלי שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלים וא"כ שמא תאמר לרעתך וכו' שע"י אזהרת שבת יתעכב הגאולה זה אינו אלא לטובתך נתתי לך את השבת וכו' דכתיב אז תתענג וגו' פי' לעתיד יהיה לך השכר ואדרבא לטובתך פי' שאם אתה משמר תהיה נגאל כדכתיב אז תתענג ע"י שבת תהיה לך עונג לעוה"ב ותהיה נגאל ולז"א בלשון יחיד כשאתה משמר שבת כראוי פי' אף שאחרים אינם משמרים ונתעכב הגאולה מ"מ לעתיד תטול אתה חלקו ע"ד שאחז"ל שלכל אחד יש שני חלקים זכה נוטל חלקו וחלק חבירו:

פסקה ד

אמר רשב"ג כל מה שישראל אוכלים בעוה"ז בכח ברכות שברכם בלעם. נ"ל הטעם לפי דאיתא טעם למה נהפכו כל הברכות של בלעם פעם אחת לקללה כדי שלא יאמרו או"ה שברכת בלעם עשה פירות ובאמת היה כוונתו לקלל רק שהקב"ה הפכם ויאמרו או"ה שכוונתו היה ג"כ לברך ולהורות שזה שקר הוצרך הקב"ה להראות שבפעם אחת הם קללה וע"כ לאו מכח ברכות שלו הוא וא"כ ע"כ מה שישראל אוכלים בעוה"ז הוא בשביל ברכות של בלעם לפי שאם היה משומרים לישראל לעוה"ב זה א"א הואיל והוא עולם שכולה טוב ודו"ק וזה הטעם נ"ל מדוע בכל הברכות נהפכו פעם אחת לקללה וגבי ברכת מה טובו קיים לעולם לפי שבכל הברכות היה ע"פ הכרח שיהיה בפעם א' קללה כדי להורות שמחשבתו היה לקלל אמנם בברכת מה טובו אינו צריך להורות זה לפי דאיתא וישא בלעם את עיניו ביקש לקללם ולהכניס בהם עין הרע וירא והנה ישראל שוכן לשבטיו ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים עלה בלבו שלא לקללם עוד וא"כ מה שאמר אח"כ מה טובו היה פיו ולבו שוים וא"כ א"צ שיהיה פעם אחת לקללה להורות שמחשבתו היה לרעה והלא כאן היה מחשבתו ג"כ לטובה ודו"ק:

פסקה ה

מה פרי אדמתך סיגים אף פרי בטנך סיגים. פי' שיצא מאברהם ישמעאל ומן יצחק יצא עשו ע"ד שאחז"ל שאי אפשר לבר בלא תבן:

פסקה ח

ר"ט אומר בורא נפשות וכו'. פי' הר"ן לפי שמים קדמו לעולם ולא שייך אמירה לגבייהו בשלמא כל הנבראים שייך צוה ואמירה עליהם משא"כ גבי מים לפי שקדמו לעולם לא שייך אמירה גבייהו והיה צריכים בריאה ולא במאמר ודו"ק:

פסקה ט

דכתיב ראה ראיתי את עני עמי וגו'. פי' וגבי עגל כתיב קול ענות אנכי שומע:

פסקה יא

דברים אחרים יתחדשו. פי' כדכתיב פן תקיא הארץ אתכם כדפירש רש"י משל לגבירתיה וכו' לפי שא"י אינה סובלת את החוטאים:

שמא יבינו ויבקשו עליו רחמים. ואע"ג דאי' לעיל בפ' פינחס וימסרו בע"כ לפי ששמעו שמיתתו של משה תלוי בנקמת מדין לא רצו לילך וי"ל מ"מ היה כוונתם שיהיה אתם וימות פה במדבר ולא שיעלה לא"י לפי שידעו שאם ימות במדבר יהיה להם תחיה לעתיד כמו דאיתא לעיל וכן אית' לקמן בפסוק ויתא ראשי עם וכו':

פסקה יב

רשב"ג אומר מן הלוחות נטל משה זיו הפנים. ונ"ל שזה מרומז בקרא וקרנים מידו לו פי' קרני הוד של משה היה לו מידו פי' מן ידו של הקב"ה כדמסיק כאן עם שנתנו לו הלוחות מכפים אל כפים של משה נטל זיו פנים:

פסקה טו

אמר לפניו משה חשוב אותן כסדום. הנה הרבה יש לדקדק בשיטה זו. א' למה אמר חשוב אותן כסדום הואיל והיו שמונים ועוד לבסוף כשמצא רק ע"ז הוכרח למצוא עוד ג' ומתחלה ביקש כמו סדום שיוותר לו עד עשרה ועוד היאך אמר מתחלה כמו גוזמא שיעמיד שמונים ואח"כ לא העמיד רק ע"ז ואין לומר שחשב עם אבות היה לו לומר מיד כדי שלא יקשה לו הקב"ה ועוד למה דקדק עמו הקב"ה שיהיה דוקא פ' ובסדום לא בקש רק עשרה וביותר יש לתמוה שלעיל בפרשת כי תשא איתא אמר ר"א ביקש משה שיוותר לו הקדוש ברוך הוא עד עשרה כסדום וביקש ולא מצא אלא ז' ועוד קשה מאי ושבח אני את המתים ולמה יהיו משובחים יותר מן ע"ז אלו ועוד קשה למה מביא הפסוק וטוב משניהם ללא צורך ועוד צריך לדקדק לשון ואני מעמיד לך מאלו פ' צדיקים ונ"ל להתיר כל הספקות בהערה אחת וה"פ שמשה ביקש שיוותר לו עד עשרה דהיינו שיהיו עשרה צדיקים גמורים דוקא כמו שביקש אברהם בסדום ושיברר הקב"ה מן השמונים י' לזה אמר אני מעמיד לך מאלו שמונים עשרה כאברהם וחשב ז' צדיקים גמורים ומן

המותרים היה משה סבר שיברר הקב"ה מהם עוד ג' צדיקים גמורים כדי למלאות עשרה אבל הקב"ה לא היה חפץ בהם כדאיתא שאותן ע' זקנים היו ראוים לשרף כמו נדב ואביהוא ומתו בקברות התאוה עי' בפ' בהעלותך והקב"ה בוחן לבבות וידע שאין בין ע' זקנים לברור מהם ג' צדיקים והאדם יראה לעינים שמשה היה סובר שיכול הקב"ה לברר עכ"פ ג' מהם ולכן אמר הקב"ה לשון הא משה לשון רוגז שלא היה ביניהם אפילו אחד ע"כ הוכרח משה לומר עשה בשביל זכות שלשה אבות ומה שאמר והרי שמונים אי לא מסתפינא הייתי אומר שהוא טעות ואגב שאמר למעלה תיבת שמונים טעה המדפיס אמנם אפילו יהיה הגירסא כך מ"מ א"ש פי' לברור מהם עשרה והיא היא ועולה בסוג אחד לז"א ושבח אני את המתים מן החיים פי' לפי שהן ע' זקנים לא מצא ג' צדיקים לתשלום עשרה ומן המתים מצא ומה שאמר וטוב משניהם אשר עדיין לא היה נ"ל דה"פ לפי שבסדום וויתר לו הקב"ה עד תשעה והקב"ה יהיה עשירי ולא מצא ולפיכך נהפך סדום אבל אם היו שם תשעה יצדיקים לא היתה נהפכת וכאן דקדק הקב"ה בלשונו מה שאמר הא משה היכן עוד ג' צדיקים משמע שיהיה שם דוקא עשרה צדיקים ושם וויתר עד תשעה וז"ש עוד וטוב משניהם פי' מן החיים ומן המתים אותן שלא היה פי' מה שביקש עליהם בסדום ולא מצא אותם עליהם היה מרמז שלמה פי' אילו היה שם היו טובים כי שם ט' היו טובים כמו כאן י' ודו"ק היטב:

פסקה טז

למה שנים. מה שלא הקשו על לוחות ראשונים למה היה ב' וי"ל לפי שהיו נגד נעשה ונשמע משא"כ בלוחות שניות שבטלו נעשה כדאיתא לעיל בפסוק שמע ישראל וגו' וא"כ מקשה שפיר למה היו שנים:

פרק ד

פסקה א

אין שורת הדין שיהיו בני מתקללין ואני מתברך. וא"ת הלא כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה וי"ל שאני רעה דרבים דעמו אנכי בצרה ועוד י"ל שיש חילוק בין רעה שנתחדש לו ביום זה לבין רעה שהיה משמשת לפעמים ידועם וק"ל:

רבנן אמרי. הם פליגי על דברי ר"י דסכנין שאמר אין שורת הדין שיהיו בני מתקללין לזה אמרו לא לרעתם וכו' אלא כדי שיקבלו שכר על הבחירה נמצא אין כאן טעם אלא כרבותינו דלעיל וכן הראייה שמביא עד סוף העמוד הכל הוא בשביל זה לקבל שכר על קיום דברי הקב"ה וק"ל:

פרק ה

פסקה א

אל תהי מלגלג בדין וכו'. פי' שאל תאמר אעשה תמיד פשרה לפי שמצוה לבצוע ואי' בגמ' דסנהדרין מצוה לבצוע דכתיב אמת ומשפט ושלום שפטו בשעריכם איזו משפט שיש בו שלום הוי אומר זה בצוע א"כ אליבא דמ"ד זה דין ושלום חדא היא לז"א רשב"ג אל תהיה מלגלג בדין פי' שאסור לבצוע וע"כ הלכה כמ"ד זה למה לפי ששנו חכמים על שלשה דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום והפסיקו חז"ל בין דין לשלום בתיבת אמת כדי להורות שלאו חדא היא והלכה כחכמים שאסור לבצוע:

פסקה ב

ואינה חיה אלא ו' חדשים. ואין להקשות והרי אמרו בגמ' שהיא חיה י"ב וי"ל ו' חדשים חיה ואחר מותה קודם שנתעכלה היא קיימת ג"כ ו' חדשים וכן אית' להדיא ביו"ד:

פסקה ג

טוב שיבנה הבית. ע"ד שאחז"ל שהיו פריצי הדור אומרים לדוד מתי יבנה ב"ה בשגם דהקב"ה אמר לא אתה תבנה לי את הבית וא"כ סברו שחיי דוד מעכבים בנין ב"ה והוא היה שמח במיתתו כדי שיבנה ב"מ וז"ש שמחתי באומרים לי לבית ה' נלך וא"ל הקב"ה חייך שעה אחת מחייך אין אני מחסר ושילם לו הקב"ה מדה כנגד מדה וק"ל:

חביבים עלי מב"ה. וא"ת והלא שלמה עסק ג"כ במשפט וצדקה כדכתיב לשלמה אלהים משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך וי"ל דמ"מ שאני משפט של דוד שהיה בו צדקה שהיה עושה משפט שיש בו צדקה והא דקאמר הכא מהאי טעמי' ובגמ' דשבת משמע בשביל תורתו וי"ל דס"ל למדרש שבשביל תורתו אין לעכב בנין ב"ה שמשם תצא תורה לעולם כדכתיב כי יפלא ממך וגו' אבל משום צדקה ודינין ניחא כי על הדין העולם עומד וצדקה ודינין כשל דוד לא שכיחי אבל לגבי שלמה לחוד סגי בטעמיה דתורה ולא הוצרך לטעמיה דצדקה ודינין וק"ל:

ואם לא היה לחייב ליתן וכו'. לפי שמקשה בירושלמי והא תנינן מלך לא דן ולא דנין אותו ולא ס"ל לירושלמי חילוק הגמ' בין מלכי ישראל ומלכי דוד לז"א שהיה נותן משלו כשלא היה לחייב ליתן וא"כ לא סגי בלאו הכי שיהיה דן בעצמו כדי שלא יביאו אותם לידי רמאות א"נ ר"ל שלפי שמאיזו טעם אסור למלך לדון משום התקוששו וקושו קשוט עצמך זהו ע"י כפי' משא"כ כשהם מרוצים ומקבלים עליהם ומסתמא קיבלו עליהם הואיל והיה נותן משלו:

שהוציא גזלה מתחת ידו. וא"ת מאי רבותיה דדוד שכל דיין יש לו מעלה זו וי"ל שהיה דוד בעצמו מתעסק בדבר עד שהוציא הגזילה מתחת ידו ולא מסרו לשוטרים א"נ ר"ל שהיה משפטיו ישרים והיו מטעים דבריו לבעלי דינים עד שהיו החייבים שמחים במשפטיו כאלו עשה עמהם צדקה וחסד שהשיבן מעון וק"ל. ולדברי ר"י שאומר שנתן משלו על זה התפלל דוד עשיתי משפט וצדק בל תניחני לעושקי פי' מפני הרמאים כן אי' בכלי פז ע"ש:

פסקה ה

ד"א אומר במקום שיש דין וכו'. פי' לפי דאי' בגמ' דמכות הרגו אינם נהרגים וא"כ ה"פ במקום שיש דין פי' שנעשה דין ע"י עדותם אזי אין דין פי' אין עונשים את העדים במיתה ובמקום שאין דין פי' שלא נהרג ע"י עדותם יש דין הורגים את העדים ומקשה ומהו כן שהוא נגד הסברא ומשני אלא אמר ר"א וכו' לפי דאי' בספר גאלאנטי טעם נכון למה באמת כך וז"ל לפי שאלהים נצב בעדת אל ואם הסנהדרין טעו וחייבו מיתה ע"י עדים הללו קשה היאך יצא זה מלפני הקב"ה הואיל והוא עמהם אלא ע"כ שזה שנהרג ע"י עדים הללו ע"כ משום שהיה חייב אדם זה מיתה בלאו הכי והוא הדין איפכא שלא נהרג ע"י עדותם היה זה סיבה מאת ה' שלא יהרג לפי שהם עדים שקרים וא"כ אז הם חייבים שבקשו להרוג אדם כשר וזכאי א"כ זה שאמר אלא אמר ר"א אם נעשה הדין למטה אין הדין נעשה למעלה פי' אם נהרג זה ע"י עדותם ע"כ שהוא חייב מיתה כבר אין הדין נעשה למעלה על עדות הללו שגברא קטילא קטלו ואם לא נעשה הדין למטה נעשה דין למעלה תי' שהקב"ה שיודע שזה כשר לכך לא נהרג ע"י עדותם ודו"ק היטב:

פסקה ח

מלפניך משפטי יצא. כדאי' במדרש ש"ט וז"ל אמר דוד אתה מלך ואני מלך נאה למלך לדון את המלך וק"ל:

פסקה י

ולמה לא בנו להן ב"ה שהיו ביניהם דלטורין. פי' כדמסיק הואיל והיו בהן דלטורין היה נופלין במלחמה וכתיב גבי בנין ב"ה והיה בהניח ה' מכל אויביך מסביב וק"ל:
מסלק השכינה מלמטה למעלה. פי' ע"ד לא יגורך רע וכשהלשון הרע בעולם השכינה מסתלקת כדי שלא יגור במקום רע:
מן האילן הזה אכל הבורא. פי' וע"כ לפי דבריו היה האילן קדמון וזה לשון הרע שלו:

פסקה יב

מיכאל כולו שלג. לפי שהוא מלאך רחמים וגבריאל כולו אש לפי שהוא מלאך דין:

פסקה יד

מה עשה יהושע וכו'. ובירושלמי גרס ששלח יהושע פרסטיגיות קודם שעבר את הירדן שאח"כ אסור להשלים ע"ש לא תחיה כל נשמה והרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות מלכים שלא תחיה קאי על אלו שלא השלימו מדכתייב לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון כי מאת ה' היתה זאת לחזק את לבם מכלל ששלחו להם שישלימו עכ"ל הרמב"ם ומקשין ע"ז מן הגבעונים שאמרו להם ישראל אולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית וי"ל שהם הקדימו עצמם ובאו קודם שהגיע אליהם השליח א"נ שהגבעונים לא רצו לקבל עליהם לא עבדות ולא הסרת עבודת כוכבים מהם עכ"ל הרמב"ן:

פרק ו

פסקה א

שנאמר המול ימול וגו'. מתוך שמביא המדרש כל הפסוק עד מקנת כספך ואח"ז כמה פעמים אינו מביא רק המול ימול נראה לי מן מה שאמר יליד ביתך ולא אמר בני ביתך משמע כל שנולד אפילו מהול צריך להטיף ממנו דם ברית וק"ל:

פסקה ד

מתוך כך. פי' שתתקיים שלוח הקן וכתיב והארכת ימים ומתוך אריכות ימים מוכרח אתה לבנות בית חדש ולעשות מעקה וק"ל:

פסקה ה

שהוא מכפר. פי'. הקב"ה מכפר על ישראל בשביל זכות אבות רק שקשה והלא אין אברהם מציל את ישמעאל לז"א לעתיד לבוא פי' לעוה"ב כדאי' ברשב"א שלעוה"ב הוא מציל:

פסקה ט

סופך בבן אמך וכו'. פי' על עצמך שיבאו נגעים עליך וכדמפרש ואזיל כלומר ע"י שדברת באחיך מן האב תבוא עליך נגעים שאתה מן האם דאלת"ה מאי חילוק יש בין אם מדבר לה"ר על אחיו מן האב או מן האם אלא דקאי על עצמו וזה שמסיים המדרש גורם רעה לעצמו ודו"ק:

פסקה י

מהו אל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא. פי' לפי שפשטא דקרא הוא קאי על שבועה ונדר וא"כ שפיר אמר הכתוב אל תאמר לפני המלאך כי שגגה הוא לפי דאי' אין מקיפין

בחילול השם א' שוגג וא' מזיד כדפי' הריטב"א לפי שהעולם לא ידעו שחטא בשוגג ויהיה חילול השם משא"כ אם קאי על לשון הרע קשה מהו אל תאמר וגו' למה לא יהיה חילוק בין שוגג למזיד ודו"ק לז"א פי' אחר על שגגה וכו' וק"ל:

פסקה יד

עד שכופר בהקב"ה. וצריך ליתן טעם מדוע זה גבי עבירה זו יותר משאר כל עונות אשר יעשה האדם מבלי שכופר בהקב"ה וי"ל דהכא מיירי במדבר במומי בני אדם ע"ד שאח"ל אומר לאומן שעשאני א"נ י"ל דבשלמא בשאר עבירות יצרו תקפו עליו משא"כ בלשון הרע וע"כ כופר בהקב"ה כי מה יתרון לבעל הלשון. ועוד י"ל לפי שמספרי לשון הרע אומרים שאין ה' רואה אותם ולכן הן נמשכים אחרי עבירה זו למצוא חן בעיני הבעלים ובשמעם קול בעליו ישתקו ולא יחשבו ממי שמלא כל הארץ כבודו ובכל מקום עיניו צופות וע"י זה השכינה מסתלקת מדה כנגד מדה שהוא חושב שעיני ה' אינה משוטטים בכל הארץ ודו"ק:

פרק ז

פסקה ב

דלת לפנים מדלת. פי' שיש שני פתחים אחד בעזרה ואחד בבהכ"נ גופא ע"כ תכנס לבהכ"נ דוקא להתפלל ולא תתפלל בעזרה ומשאחז"ל לעולם יכנס ב' פתחים פי' שיעור ב' פתחים פי' אף שהוא בבהכ"נ ממש שלא יעמוד אצל הפתח אנא יכנס שיעור ב' פתחים כדאיתא התם שלא יסתכל בעוברים ושבים ויתבלבל תפלתו והכא נועם בשביל שכר פסיעות וק"ל וכן הוא משמעות לשון ירושלמי פרק ה' דברכות ע"ש:

א"ר איבו ולא עוד וכו'. לפי שקשה לר"א על לשון מי הוא זה שבא לבהכ"נ ואינו מוצא אותו הלא כל כמה דליתא עשרה לא בא השכינה לז"א ולא עוד וכו' פירוש דקאי על עשרה ומביא הפסוק אלהים נצב בעדת אל ואין עדה פחות מעשרה:

פסקה ה

אמר ר"ב עת ללדת ועת למות. שמעתי בשם הגאון אב"ד דק"ק לובלין מהור"ר הירש זצ"ל חתן הגאון מהור"ר העשיל ז"ל דה"פ לפי שאנטונינוס ורבני היו חלוקין בביאת יצר הרע ואמר רבי לאנטונינוס ע"כ שבא בשעת יציאתו לאויר העולם דאל"כ היה בועט במעי אמו ויוצא והקב"ה קצב זמן מתי יצא לאויר העולם ולעיל אמר כשם שביאתך בלא חטא א"כ ע"כ שיצר הרע לא בא במעי אמו דאל"כ קשה הא יכול להיות שיצא בחטא כמו שמצינו גבי עשו שהיה מפרכס לצאת ולעבוד ע"א וקשה מנליה זה. לזה

מביא ר"ב פסוק עת ללדת ועת למות ודו"ק ע"כ דפח"ח. ועי' בפ' כי תשא פי' על מדרש זה ותמצא נחת:

פסקה ח

אלו היה ישראל חסרים אפילו אחד לא היתה השכינה נגלית. פי' גילוי השכינה לא היה אבל מ"מ היה השכינה שורה עליהם כמו שפירשו התוספות בסוטה בכל מקום אשר אזכיר שמי ע"ש שקאי על גילוי שכינה:

פסקה י

מי גדול הגנב וכו'. פי' כי מתוך ששותק הנגנב גורם לגנב שיגנוב עוד ע"ד שאמרו לאו עכברי גנב אלא חורי גנב ומה שאמר לשון גדול לפי שהנמשל קאי על הקב"ה מתוך שויתר להם פעם ראשון כו' לכך אמר לשון גדול ולא אמר לשון גרוע וק"ל:

פרק ח

פסקה א

שכן כתיב אני אוהבי וגו'. ויעקב נקרא אהוב דכתיב בהושע אהבתי את יעקב ואת עשו שנאתי:

פסקה ב

שמא לרעתכם. פי' שלא תבין את הפסוק ויוסיפו לך שנות חיים על עה"ז וא"כ תאמר למה לי ימי הרעים כמ"ש עד אשר לא יבאו ימי הרעה אלו ימי הזקנה וא"כ שמא לרעתכם לז"א זה אינו שקאי על עוה"ב שהרי מלאכים נתאוו לה וע"כ לא שייך בהם עוה"ז רק עוה"ב ודו"ק. א"נ י"ל ע"ד דאיתא לעיל אמר הקב"ה לישראל בני לא תהא תורתי עליכם כאדם שיש לו בת בוגרת והוא מבקש לכנוס אותה אצל מי שמוצא אותה פי' אף שהיא גרוע ושפל וזה הוא פירוש המדרש כאן שמא תאמר לרעתכם פי' בשביל שאתם גרועים ורעים והתורה היא כבוגרת וכו' לא תאמר כן שהרי מ"ה נתאוו לה וק"ל:

פסקה ד

למי שמוציאם בפיו. ושמעתי מפי א"א ז"ל וז"פ הפסוק כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם פי' כי לחם נקרא התורה ע"ש לכו לחמו בלחמי וגו' שקאי על התורה רק על מוצא פי ה' פי' למוציא בפיו דוקא כדכתיב כי חיים הם למוצאיהם ונרמז זה כאן לפי דאי' גבי מן זה ארבעים שנה לא חסרתם דבר היה מוצא בפיו ונעשה פיו לרמז כמו שהיו צריכין דבור במן שנקרא לחם כן בתורה צריך להוציא בפיו דוקא א"נ כדאיתא בפסיקתא שהיה המן נשתנה לכל הטעמים מלבד ה' דברים שלא היה לו טעמם כמו שחשב התם

בקרא זכרנו את וגו' הקשואים וגו' לפי שהם קשים לשכחה ועפי"ז נ"ל טעם שאח"ל לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן וז"ש ויענך וירעבך וגו' פי' שלא היה טועמים ה' טעמים הללו ולמה כך להודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם וכו' ע"כ שמעתי מפי אדוני אבי ז"ל:

פסקה ו

יש לך ללמוד ממקום אחר. פי' שמיוסף אין ללמוד דדלמא מלתא יתירתא עביד כמו דאיתא בגמרא דתענית שאסור לשמש בשני רעבון דכתיב וליוסף יולד וגו' פי' בתוספתא ע"כ מדת חסידות הוא שהרי לוי שימש ע"כ בשני רעבון:

פרק ט

פסקה א

קשה לפני הקב"ה לגזור מיתה על הצדיקים וכו'. ובמדרש שנאמר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו קשה לפני הקב"ה מיתתם של צדיקים עד שגוזרין על עצמם מיתה ושמעתי פירושו מפי א"א ז"ל לפי דאיתא והאיש אשר אתה נושה בו הוא יוציא אליך העבוט ומיתת צדיקים הם ממושכן בעון הדור ומיתתם ע"פ הקב"ה בעצמו וא"כ איך אפשר שיהיה ע"י הקדוש ב"ה הואיל וכתיב והאיש וגו' אלא ע"כ שהם גוזרים על עצמם עכ"ל:

פסקה ג

כיון שהגיע למיתתו אין כתיב בו מלכות. פי' לפי דאית' בירושלמי והדר שמע כי שכב דוד לפי שנמשח בשמן המשחה אין לומר עליו מיתה וזה הטעם שהובא במ' רשב"פ ויקרבו ימי דוד למות תנא הימים מתים פי' המיתה קאי על ימים וא"כ שפיר נופל בהם מיתה משא"כ על דוד לא קאי לשון מיתה לפי שהיה נמשח בשמן המשחה:

פסקה ט

היום קובל עליך. נ"ל ליישב ע"ד המדרש בפ' וזאת הברכה ז"ל אמר משה להקב"ה שיתו לו שכרו של טרחת ישראל שטרח בהם מ' שנה ולא יעשה התורה פלסתר דכתיב בה ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש ובאמת לא היה הקב"ה צריך ליתן לו שכרו בעוה"ז כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא והנה ידוע שהקב"ה מחשב שנותיהן של צדיקים מיום אל יום ועכשיו הגיע הזמן לפטור ולקבל מיד שכרו לעוה"ב לזה אמר הקדוש ב"ה היום קובל עליך פי' היום הגיע הזמן שימות משה ויקבל שכרו לעוה"ב ולכן כשישקע השמש ומשה קיים ולא יקבל שכרו יעשה תורה פלסטר דכתיב ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש ודו"ק:

פרק י

פסקה ד

אין בריה שליט על נפשך. פי'. שמים וארץ שנבראו משא"כ כסא הכבוד קודם לכל הנבראים וק"ל:

ד"א למה לשמים וארץ שהן עדותיהן של ישראל. פי' ע"ד יד העדים תהיה בו בראשונה השמים לא יתנו מטר וגו':

פרק יא

פסקה ב

שנאמר ויואל משה לשבת. פירש כמ"ש בנדרים שנשבע משה שלא לילך מאתו בלתי ידיעתו וקיים השבועה שא"ל הקב"ה במדין לך שוב מצרימה במדין נדרת לך והיתר במדין וקל להבין:

פסקה ז

פגעה בו סגולה. פירוש סרח בת אשר ונ"ל שהיתה נקראת סגולה ע"ד דאיתא בירושלמי שהיו ב' ארונות מהלכות במדבר ארונו של חי עולמים וארון של יוסף והיו שואלין מה טיבו של ב' ארונות והשיבו קיים זה מה שכתוב בס"ת זו המונחת בארון זה ואי' בעירובין המוציא מציאה יקנה סגולה מאי סגולה ס"ת וא"כ הואיל והמציא סרח ארונו של יוסף היתה נקראת סגולה וק"ל ועיין מ"כ אם ייטב לך פירושו:

פסקה י

עד שנגלה עליו ב"ד הגדול וא"ל גזירה היא מלפני שלא תעבור. ונ"ל שמרומז דרש זה בפסוק וה' אמר אלי לא תעבור כי כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו ע"ד דאיתא ה' נתן וה' לקח גבי טובה הוא גוזר בעצמו וגבי רעה הוא שואל בית דינו כך כאן שאל ב"ד ומה שהוא גוזר עם ב"ד אין לו שינוי כן הוא משמעות לשון ירושלמי וק"ל:

פסקה יא

היאך אחייך לעוה"ב. וקשה להבין מדרש זה ונ"ל ע"ד שמצאתי בספר ש"י גבי זהירות מביא לידי פרישות וכו' עד לבסוף רוח הקדש מביא לידי תתיית המתים פי' לפי שבעוה"ב עוולם התחיה מוכרח האדם להיות רוחני ע"ד דאי' שהקב"ה עושה להם כנפים פי' שיהיו כמו מ"ה בלתי גשמיות ולהסיר הגשמיות גזר הקב"ה מיתה שע"י זה

ילך הגשמיות מן האדם ויזדכך ויהיו אח"כ כמלאכי השרת וא"כ זה שאמר הקב"ה כאן למשה אם לא אמיתך בעוה"ז היאך אחייך לעוה"ב ודו"ק כנ"ל:

שחקוק בו שם המפורש וכו' ונטל קרן הודו מבין עיניו. פי' ע"ד דאי' כמה פעמים שבשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע ניתנו להן זונאות והיה שם המפורש חקוק עליהם והטעם ג"כ כדי שיהיה להם חירות ממ"ה והנה אית' בגמ' בפ' ר"ע בשעה שחטאו ישראל ירדו ת"ר מלאכי חבלה ופרקו אותן קרני הוד שניתן להם ואית' בתוספתא שקרן הוד של משה היה מן קרני הוד שניתן לישראל כדעת מ"ד שכולם זכה משה ונטלם. וא"כ אותו קרן הוד שהיה למלאך המות היה ג"כ שם מפורש חקוק עליו ונטלו משה ממנו ואז היה משה יכול לשלוט עליו עד שעיור את עינו ודו"ק. ובירושלמי ובמדרש חזית בפסוק גן נעול אחותי כלה אי' אמר ר' איבו מלאך ירד וקלפו אותו הזיין שהיה שם מפורש חקוק עליו וא"כ לזה כוון המדרש נטל קרן הודו פי' שם המפורש כנ"ל: